

**Պետություն և գրականություն. Րաֆֆին հայության քաղաքական
ինքնությունության արդի ձգտումների ակունքներում**

Մատենագիտություն

Գրքեր

1. Ադունց, Նիկողայոս, ««Դաւիթ Բէկ» վէպի պատմական հիմք եւ գաղափարախօսական արժէքը», ըստ՝ *Րաֆֆի (Յակոբ Մելիք-Յակոբեան)*. *Կեանքը, գրականութիւնը, յիշողութիւններ* (Փարիզ: Հրատարակութիւն Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակի կազմակերպիչյան ձեռնաժողովի, 1937), էջ 144-148:
2. Աղբալյան, Նիկոլ, «Րաֆֆի», ըստ՝ Աղբալյան, *Ընտրանի* (Երևան: ԵՊՀ, 2005):
3. Աւթանդիլեանց, Աւագ Խան, *Րաֆֆի. Պատկերներ Րաֆֆիի կեանքից* (Ալեքսանդրապոլ: տպ. Մ. Մալխասեանի, 1904):
4. Լեօ, *Ստեփանոս Նազարեանց*, հ. 1 (Թիֆլիս: տպ. Մ. Մարտիրոսեանցի, 1902):
5. Լեո, *Գրիգոր Արծրունի*, հ. 2 (Թիֆլիս: արագատիպ Մն. Մարտիրոսյանցի, 1903):
6. Լեո, *Գրիգոր Արծրունի*, հ. 3 (Թիֆլիս: տպ. Հերմէս, 1905):
7. Լեո, *Երկերի ժողովածու*, հ. 9 (Երևան: Խորհրդային գրող, 1989):
8. Լեո, *Թուրքահայ հեղափոխության գաղափարաբանությունը*, հ. 1 (Երևան: Շաղիկ, 1994):
9. Լեո, *Անցյալից* (Երևան: Շեն հրատարակչություն, 2009):
10. Հովհաննիսյան, Աշոտ, *Դրվագներ հայ ազատագրական մտքի պատմության*, հ. 1 (Երևան: Հայկական ՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1955):
11. Հովհաննիսյան, Աշոտ, *Դրվագներ հայ ազատագրական մտքի պատմության*, հ. 2 (Երևան: Հայկական ՍՍՌ ԳԱ հրատ., 1957):
12. Հովհաննիսյան, Աշոտ, *Նալբանդյանը և նրա ժամանակը*, հ. 2 (Երևան: Հայպետհրատ, 1956):
13. Չերգեշտյան, Լուսինե, «Սեռականության սահմանագիծը. կնոջ դերակատարության վերաիմաստավորումը 19-րդ դարի հայ պարբերական մամուլի մեջ», ըստ՝ *Սեռականությունը հայկական [համա]տեքստերում* (Երևան: Սոցիոսկոպ, 2019), էջ 295-345:
14. Սեդրակյան, Արիստակես վարդապետ, *Քնար մշեցւոյ եւ վանեցւոյ* (Վաղարշապատ: տպ. սբ. Կաթողիկէ Էջմիածնի, 1874):
15. Սրվանձտյանց, Գարեգին վարդապետ, *Գրոց և բրոց կամ Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի դուռ* (Վ. Պոլիս: տպ. Ե. Մ. Տնտեսեան, 1874):
16. Վարանդեան, Միքայէլ, *Րաֆֆի (Յակոբ Մելիք-Յակոբեան)* (Պուրթէշ: Տպ. Հայ մամուլ, 1938):
17. Րաֆֆի, *Խենթը. Արկածներ վերջին Ռուս-Թուրքական պատերազմից* (Շուշի: Միրզաջանի Մահտեսի-Յակոբեանց տպ., 1881):
18. Րաֆֆի, *Վէպիկներ և պատկերներ*, հ. 1 (Թիֆլիս: Յովհաննէս Մարտիրոսեանց տպ., 1891):
19. Րաֆֆի, *Սալբի* (Վիեննա: Մխիթարեան տպարան, 1911):
20. Րաֆֆի, *Երկերի ժողովածու*, հ. 5 (Երևան: Հայպետհրատ, 1956):
21. Րաֆֆի, *Երկերի ժողովածու*, հ. 8 (Երևան: Հայպետհրատ, 1963):
22. Րաֆֆի, *Երկերի ժողովածու*, հ. 10 (Երևան: Հայպետհրատ, 1959):

23. Daskalov, Roumen, *The Making of a Nation in the Balkans: Historiography of the Bulgarian Revival* (Budapest: Central European University Press, 2005):
24. Davison, Roderic, *Reform in the Ottoman Empire, 1856–1876* (New Jersey: Princeton University Press, 1963):
25. Evthymios, Papataxiarchis, «Reconfiguring the Ottoman Political Imagination: Petitioning and Print Culture in the Early Tanzimat», ըստ՝ Antonis Anastasopoulos (խմբ.), *Political Initiatives 'From the Bottom Up' in the Ottoman Empire* (Rethymno: Crete University Press, 2012), էջ 191-227:
26. Geary, Patrick J., *The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe* (Princeton: Princeton University Press, 2002):
27. Hajdarpasić, Edin, *Whose Bosnia?: Nationalism and Political Imagination in the Balkans, 1840–1914* (Ithaca and London: Cornell University Press, 2015):
28. Hannertz, Ulf, Gingrich, Andre (խմբ.), *Small Countries: Structures and Sensibilities* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2017):
29. Todorova, Maria, *Imagining the Balkans* (Oxford: Oxford University Press, 1997):
30. Мечников, Илья, «Борьба за существование в обширном смысле», ըստ՝ Мечников, *Сорок лет искания рационального мировоззрения* (Москва: Госиздат, 1925):
31. Россиянов, К., «Метафора войны и проблема целостности в трудах И.И. Мечникова», ըստ՝ Э. Колчинский, Д. Байрау, Ю. Лайус (խմբ.), *Наука, техника и общество России и Германии во время Первой мировой войны* (СПб., Нестор-История, 2007):

Հոդվածներ

1. Աղբալեան, Նիկոլ, «Րաֆֆին և Հայոց հարցը», *Հորիզոն*, 1913, թիվ 116, 118:
2. Աղբալեան, Նիկոլ, «Րաֆֆին թւերով», *Հորիզոն*, 1913, թիվ 134:
3. «Աւետաբեր Հայաստանեայց», *Մասեաց աղաւնի*, 1855, թիվ 1:
4. Արծրունի, Գրիգոր, «Հայաստանի ինքնավարութիւնը», *Մշակ*, 1878, թիվ 37:
5. Արծրունի, Գրիգոր, «Հայի ընդունակութիւնը», *Մշակ*, 1878, թիվ 102:
6. Արծրունի, Գրիգոր, «Ասիական լեզուների ապագան», *Մշակ*, 1878, թիվ 102:
7. Արծրունի, Գրիգոր, «Հայոց խնդիրը», *Մշակ*, 1878, թիվ 112:
8. Արծրունի, Գրիգոր, «Դասից օգուտ քաղենք», *Մշակ*, 1878, թիվ 115:
9. Արծրունի, Գրիգոր, «Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովը», *Մշակ*, 1878, թիվ 141:
10. Արծրունի, Գրիգոր, «Հայերի կոչումը թիւրքիայում», *Մշակ*, 1878, թիվ 157:
11. Արծրունի, Գրիգոր, «Հայերը Անդրկովկասում», *Մշակ*, 1878, թիվ 175:
12. Արծրունի, Գրիգոր, «Ազգի գոյութեան հիմքը», *Մշակ*, 1878, թիվ 176:
13. Արծրունի, Գրիգոր, «Обзоръ прогориъ югоулабъ», *Մշակ*, 1878, թիվ 183:
14. Արփիարեան, Արփիար, «Րաֆֆի եւ հայ վիպասանութիւնը», *Մասիս*, 1884, թիվ 3734, էջ 120-131; թիվ 3736, էջ 191-195; թիվ 3737, էջ 215-217; թիվ 3739, էջ 263-264:
15. «Բեռլինի դաշնագիրը», *Մշակ*, 1878, թիվ 124:
16. Գրիգորյան, Աշոտ, «Ժան-ժակ Ռուսոն և նոր «բարոյական կյանքի» հույսերն ու տագնապները. Միքայել Նալբանդյան և Հովհաննես Չամուռճյան», *Հայկական արդիությունների ուսումնասիրման նախագիծ*, <https://shorturl.at/ceivx>, այց 25.12.2023:
17. Գրիգորյան, Աշոտ, «Ժան-ժակ Ռուսոն հայերի քաղաքակրթական արդիականացման ճանապարհին», *Հայկական արդիությունների ուսումնասիրման նախագիծ*, <https://shorturl.at/dEHW9>, այց 25.12.2023:

18. Լեո, «Րաֆֆի», *Հորիզոն*, 1913, թիվ 84-87, 90, 93, 95:
19. Լևոնյան, Գարեգին եպիսկոպոս, «Հայրենի հնութեանց պահպանութիւն», *Էջմիածին*, 1920, թիվ 11:
20. Խատիսեան, Գևորգ, «Ազգ եւ գրականութիւն», *Հորիզոն*, 1913, թիվ 81:
21. Հայկունի, Արմենակ, «Մատենախօսութիւն. Րաֆֆի, Կածեր.–հատոր առաջին», *Մեղու Հայաստանի*, 1883, թիվ 31-37, 39:
22. «Հայոց աշխարհն իւրաքմակ եւ տարաքմակ որդւոցը», *Կռունկ Հայոց աշխարհին*, 1860, թիվ 1, էջ 1-15:
23. Հովհաննիսյան, Աշոտ, «Արծրունու և Րաֆֆու գաղափարական ներհակության ակունքը», *Քանքեր Երևանի համալսարանի*, 1968, թիվ 1, էջ 15-31:
24. Մելիքզադէ, ««Քնար մշեցւոյ եւ վանեցւոյ» գրքոյկի առթիւ», *Մշակ*, 1874, թիվ 19:
25. Մելիքզադէ, «Գրոց ու բրոց կամ Սասունցի Դաւիթ գրքոյկի առթիւ տպուած Կ. Պօլսում, 1874 ամի Գ. Վ. Սրուանձտեանցի աշխատասիրութեամբ», *Մշակ*, 1875, թիվ 1-3:
26. Մելիքզադէ, «Տարոնի և Վասպուրականի անցեալ և արդի վիճակը», *Մշակ*, 1875, թիվ 19-20:
27. Մելիքզադէ, «Դարդարկ յոյսերով ենք խաբւում», *Մշակ*, 1878, թիվ 22:
28. Մելիքզադէ, «Ի՞նչ վերանորոգութիւններ պէտք են Տաճկական Հայաստանին», *Մշակ*, 1878, թիվ 163-164:
29. Մելիքզադէ, «Մարդը գոյութեան կռիւի մէջ», *Մշակ*, թիվ 186-191:
30. Մելիքզադէ, «Վիպագրութիւնը ռուսահայերի մէջ», *Մշակ*, 1889, թիվ 9:
31. Մելիքզադէ, «Ի՞նչ կապ կա մեր և Տաճկաստանի հայերի միջև», *Մշակ*, 1879, թիվ 122-123, 125-126:
32. Մելիքզադէ, «Հայ երիտասարդութիւնը», *Մշակ*, 1879, թիվ 205-208:
33. «Յայտարարութիւն», *Արծուի Վասպուրական*, 1855, թիվ 1:
34. Շիրվանզադէ, «Րաֆֆի», *Հայրենիք*, 1924, թիվ 5:
35. Սահակյան, Նարե, «Եկեղեցու կարգն ու ժողովրդի բարքը. Կարապետ Տեր-Մկրտչյան և Գալուստ Տեր-Մկրտչյան (Միաբան)», *Հայկական արդիութիւնների ուսումնասիրման նախագիծ*, <https://shorturl.at/qFMY6>, այց՝ 25.12.2023:
36. Րաֆֆի, «Հայդուգներ», *Արաքս*, 1892, գիրք Ա, էջ 91-93:
37. «Րաֆֆու շաքաթը», *Հորիզոն*, 1913, թիվ 95:
38. Փաւստոս, «Պ. Հայկունու կրիտիկան և «Կայծերը»», *Մշակ*, 1883, թիվ 141-150:
39. Շ., «Տեռօրիզմ», *Հնչակ*, 1888, թիվ 7:
40. Сухов, А., «И.И. Мечников и философия», *Философия и общество*, 2011, թիվ 1(61), էջ 142-159: